تاریخ

اتم ټولګی

تاریخ - اتم ټولګی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

تاریخ

اتم ټولګی

۱۳۹۰
هـ . ش

ليکوالان:

- د کتور فاروق انصاري
- سرمولف عبدالغياث غوري
پوهنیاره انيسه محمود عمر
- د مولف مرستيال عبدالمالک عابد
- د مولف مرستيال محمد حسين احمدزى

مسلکي اډيټور:

- پوهنوال محمد رسول باوري

د ژبې اډيټور:

- عبدالقيوم مشوانى

ديني، سياسي او فرهنگي کميټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد يوسف نيازى
- حبيب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعليمي نصاب د پراختيا په رياست کې.

د څارنې کميټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس مرکز معين.
- دکتور شيرعلي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول.
- د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوى رئيس.

طرح او ډيزاين: حميدالله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحيم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستـــان دی — دا عزت د هـــر افـــغان دی
کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمـــــان دی
دا وطن د ټولو کـور دی — د بـــلوڅـــو د ازبکـــو
د پښتـــون او هزاره وو — د تـــرکمنـــو د تاجکـــو
ورسره عرب، ګوجـر دي — پـــامیریان، نورستانیـــان
براهوي دي، قزلباش دي — هـــم ایمـــاق، هم پشه یان
دا هیـــواد به تل ځلیږي — لـــکـــه لمـر پر شنه اسمـان
په سینـــه کې د اسیـــا به — لـــکـــه زړه وي جـاویدان
نوم د حق مو دی رهبـــر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزير پيغام

گرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختگ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختگ او ټولنې د اړتياوو له مخې رامنځته کېږي. څرگنده ده چې علمي پرمختگ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي گټورې موضوعگانې پکې زياتې شوې دي. د زده‌کړې په بهير کې د زده‌کوونکو فعال ساتل د تدريسي پلان برخه گرځېدلې ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده‌کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدريس شي او د زده‌کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکيفيته ښوونه او روزنه کې پرله پسې گډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هيلې ترسره شي او زده‌کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران ښوونکي د تعليمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤوليت په ريښتوني توگه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زيار کاږي چې د پوهنې تعليمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دين له بنسټونو، دوطن دوستي د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولنې د څرگندو اړتياوو له مخې پراختيا ومومي.

په دې ډگر کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده‌کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رغنده وړانديزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې يې مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو او تدوين او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې يې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق

فاروق وردگ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې وزير

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیک لړ

لومړی څپرکی: افغانستان او اسلام ۱ - ۱۲

لومړی لوست: افغانستان ته د اسلام راتګ

دویم لوست: د افغانستان اوضاع د امویانو په دورې کې

دریم لوست: د افغانستان اوضاع د عباسیانو په دورې کې

څلورم لوست: د افغانستان د وګړو او عربو مسلمانو متقابلې اغېزې یو پر بل باندې

دویم څپرکی: د افغانستان خپلواک اسلامي حکومتونه ۱۳ - ۲۸

پنځم لوست: طاهریان، صفاریان، سامانیان

شپږم لوست: غزنویان او سلجوقیان

اووم لوست: غوریان او خوارزم شاهیان

اتم لوست: مغولان، تیموریان او د کرت اولاده

دریم څپرکی: د کندهار له پاخون نه مخکې د افغانستان او ګاونډیو هېوادونو اړیکې ۲۹ - ۳۸

نهم لوست: د ماوراء النهر شیبانیان او استراخانیان

لسم لوست: د هند بابریان

یوولسم لوست: د ایران صفویان

څلورم څپرکی: د کندهار غورځنګ ۳۹ - ۴۶

دولسم لوست: د کندهار پاخون

دیارلسم لوست: د میرویس خان ځای ناستي

پنځم څپرکی: د ګاونډیو هېوادونو تاریخ په منځنیو او نویو پېریو کې ۴۷ - ۷۲

څوارلسم لوست: ایران په منځنیو او نوو پېړیو کې

پنځلسم لوست: هند په منځنیو او نوو پېړیو کې

شپاړلسم لوست: روسیه په منځنیو او نوو پېړیو کې

اوولسم لوست: چین په منځنیو او نوو پېړیو کې

شپږم څپرکی: د اروپا تاریخ ۸۰-۲۳

اتلسم لوست: په منځنیو پیړیو کې د اروپا عمومي اوضاع

نولسم لوست: صلیبي جګړې

شلم لوست: د اروپا رنسانس

یوویشتم لوست: په پوهه، ادب او فرهنګ کې بدلونونه

دوه ویشتم لوست: په اروپا کې لوی انقلابونه

اووم څپرکی: د امریکا تاریخ ۹۳-۸۱

درویشتم لوست: د مایا تمدن

څلور ویشتم لوست: د ازتک تمدن

پنځه ویشتم لوست: د اینکا تمدن

شپږ ویشتم لوست: د امریکا کشف او د مهاجرتونو پیل

اوه ویشتم لوست: د امریکا د متحده ایالاتو خپلواکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

افغانستان او اسلام

په لاندنیو لوستونو مشتمل دی:

۱- افغانستان ته د اسلام راتګ؛

۲- د افغانستان اوضاع د امویانو په دورې کې؛

۳- د افغانستان اوضاع د عباسیانو په دورې کې؛

۴- د افغانستان د خلکو او مسلمانو عربو یو پر بل باندې متقابلې اغیزې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دڅپرکي موخې:

۱- په هېوادکې د اسلام د دین د خپرېدا د څرنګوالي او د اسلام د څرګندېدا په درشل کې د افغانستان له عمومي اوضاع سره د زده کوونکو اشنا کول؛

۲- د امویانو او عباسیانو په دورو کې د افغانستان له عمومي اوضاع سره د زده کوونکو اشنا کېدنه؛

۳- په دریو لومړنیو هجري پېړیو کې د افغانستان د خلکو او عربو مسلمانانو ترمنځ د راکړې ورکړې سره د زده کوونکو اشنا کېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان ته د اسلام راتګ

په کابل کې د شاه دوشمشیره جومات

ایا پوهېږی چې افغانستان ته اسلام څرنګه راغی او زموږ خلکو ولې د اسلام اسماني دین ومانه؟

د افغانستان اوضاع د اسلام د څرګندېدا پر مهال

د اسلام د راتګ په نږدې مهالونو کې افغانستان د ژوند د بېلا بېلو اړخونو له پلوه د یوه بنسټیز بدلون لپاره چمتو شوی و.

د ساري په ډول زموږ په هېواد کې یو داسې پیاوړی حکومت چې ولایتونه او بېلا بېلې سیمې تر خپلې واکمنی لاندې ولري شتون نه درلود او هره برخه د بېلا بېلو واکمنانو له خوا اداره کېدله. د هېواد په شمال کې **ترکانو** حکومت کاوه او د **هندوکش** په سوېل کې د **رتبیل شاهانو** واکمني وه. په لوېدیځ کې په **ساسانیانو** پورې تړلو والیانو د چارو واګې په لاس کې لرلې.

له ټولنیزه پلوه د طبقاتو شتون او د ویني او توکم په اصالت باندې باور هم خلک له ستونزو سره مخامخ کړي وو. د کورنی جوړښت هم ټینګ او محکم بنسټ نه درلود، په ښځو باندې ظلم رواګڼل کېده او له دیني پلوه هم زموږ هېواد وال د بېلا بېلو ادیانو منونکي وو. په تېره **بودايي** او **زردشتي** ادیانو ډېر منونکي او پلویان درلودل.

لمر ته عبادت هم رواج درلود. او له بله پلوه د لوړ پوړو شخصیتونو او د ځواک د خاوندانو له خوا

د ظلمونو او تېريو او د عدالت د نشتوالي له کبله په خلکو کې يوه عمومي نارضايتي او ګډوډي تر سترګو کېده.

په همدې حالت کې د اسلام اوازه زموږ هېواد ته راورسېده. يعنې هغه دين چې خلک يې يو ځبنتن، خپلواکۍ، عدالت او برابرۍ ته رابلل ډېر ژر د دې دين دعوت کوونکو او مجاهدينو ځانونه زموږ د هېواد تر پولو راورسول.

د اسلام د دين خپرېدا

د افغانستان په لوري د اسلام پرمختګ د **حضرت عمر فاروق** (رض) د خلافت په دوره کې پيل شو. له **نيشاپور** څخه وروسته **هرات** لومړنی ښار وو چې د مسلمانانو تر ولکې لاندې راغی. وروسته نور ښارونه هم د اسلام د لښکرو لاس ته ورغلل.

په تېره له ۴۱ سپوږميز/۶۶۱ ز کال نه وروسته دغه مخ ته تګونو لا زور واخيست او زموږ د هېواد ډېر ښارونه د مسلمانانو تر ولکې لاندې راغلل. خو د اسلام د دين مکمل رواج او خپرېدنه هغه مهال پيل شو کله چې دننه په هېواد کې يو لړ کورنيو عناصرو او ځواکونو لکه **سيستاني صفاريانو** د اسلام دين ته د ساتنې او د دغه آسماني دين د خپرېدا په منظور خپلې ملاوې وتړلې.

په ټولګي کې فعاليت:

زده کوونکي دې په دوو ډلو وويشل شي، لومړۍ ډله دې د افغانستان اوضاع له اسلام څخه دمخه روښانه کړي او دوهمه ډله دې په افغانستان کې د اسلام د خپرېدا د څرنګوالي په هکله رڼا واچوي.

پوښتنې:

۱- د اسلام د راتګ پر مهال زموږ د هېواد په شمالي او لوېديځو برخو کې کوم قامونه واکمن وو؟

۲- د هغو اديانو نومونه واخلئ چې له اسلام څخه دمخه يې زموږ په هېواد کې رواج درلود.

۳- ستاسو په اند زموږ په هېواد کې ولې خلکو له اسلام څخه هرکلی وکړ؟

۴- ولې يوشمېر خلکو د عربو واکمنانو په وړاندې پاڅون وکړ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان وضع د امويانو په دورې کې

د امويانو د کورنۍ په باب څه معلومات لرئ. ايا خبر ياست چې د دوی په دورې کې اسلام ډېر پراختيا وموند؟

اموي کورنۍ د قريشو په قام پورې اړوندېږي. هغوی له **٤١** سپوږمیز/ ۶۶۱ ز کال نه وروسته اسلامي خلافت ترلاسه کړ او د ۹۰ کلو لپاره يې په اسلامي نړۍ باندې حکومت وکړ. د امويانو د واکمنۍ پر مهال اسلام د نړۍ په ډېرو سيمو کې خپور شو.

د دوی په زمانې کې د افغانستان کابو ټولې سيمې د اسلام په رڼا روښانه شوې. او د عربو بېلې بېلې طايفې له **جزيرة العرب** نه **خراسان** يا **اوسني افغانستان** ته راکډې شوې.

د يحيى بن زيد پاڅون

د افغانستان خلکو ځينې وخت د اموی واکمنانو په وړاندې د پاڅونونو څخه چې د دوی د سياسي مخالفينو له لوري ترسره کېدل ملاتړ کاوه.

له دغو پاڅونونو څخه يو هم د بني هاشم د کورنۍ ديوه غړي **يحيى د زيد د زوی پاڅون** وو، چې په **جوزجان** کې رامنځ ته شو. يحيى په ۱۲۶ سپوږمیز/ ۷۴۴ ز کال کې له خپلو ۱۲۰ تنو ملگرو سره و وژل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابومسلم خراساني

عبدالرحمن ملقب په **ابومسلم** په ۱۰۰ سپوږمیز/ ۷۱۹ زکال **د جوزجان** په **سفید نج** کې زېږېدلی او **د زید د زوی یحیی** تر شهادت وروسته یې د امویانو پر ضد د پاڅون مشرتوب په غاړه واخیست او په۱۲۹ سپوږمیز/ ۷۴۷ زکال کې یې د کوچني اختر په ورځ په سفید نج کې د امویانو بیرغ راکوز کړ او په بدله کې یې د عباسیانو جنډه چې تور رنګ یې درلود پورته کړه.

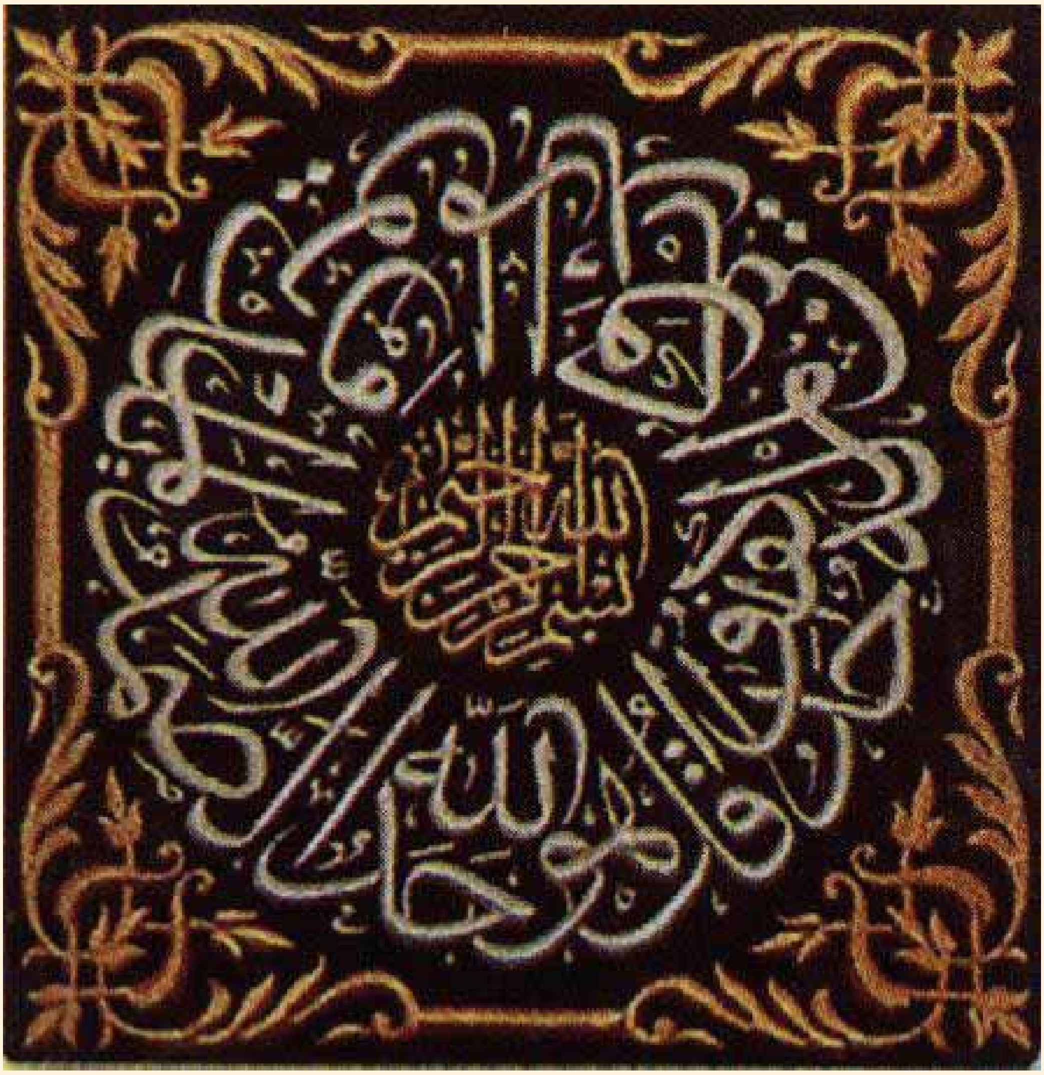

ده د خلکو په مرسته د افغانستان ځینې نومیالي ښارونه یو په بل پسې ونیول. ابومسلم په وروستیو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اموي دولت ته ماتې ورکړه او په ۱۳۲ سپوږمیز/ ۷۵۰ ز کال کې یې خلافت د عباسیانو څانګې ته ولیږه.
خو عباسی خلیفه منصور چې د خراسان د خلکو ترمینځ یې د ده د نفوذ څخه وېره درلوده بالاخره هغه یې په ۱۳۷ق/۷۵۵ ز کې په یو چل سره ووژه. ابو مسلم په دې وخت کې ۳۸ کلن و.

امیر پولاد او امیر کروړ

امیر پولاد د افغانستان په مرکزکې د غور له امراو څخه و . ده هم کله چې واورېدل چې د افغانستان خلک

د ابومسلم پاڅون له تورو جنډو سره

د ابو مسلم خراسانی پر شاوخوا راټول شوي په عباسي نهضت کې ګډون وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امیر کروړ د امیر پولاد زوی و. ده هم په **عباسي پاخون** کې د پام وړ برخه لرله. او زیاتې بریاوې یې ترلاسه کړې دي.

دی د پښتو ژبې یو ډېر پوه، لایق او پوخ شاعر هم و. ویل کیږي چې د اسلام له راتګ څخه وروسته لومړنی پښتو حماسي شعر ده ویلی دی.

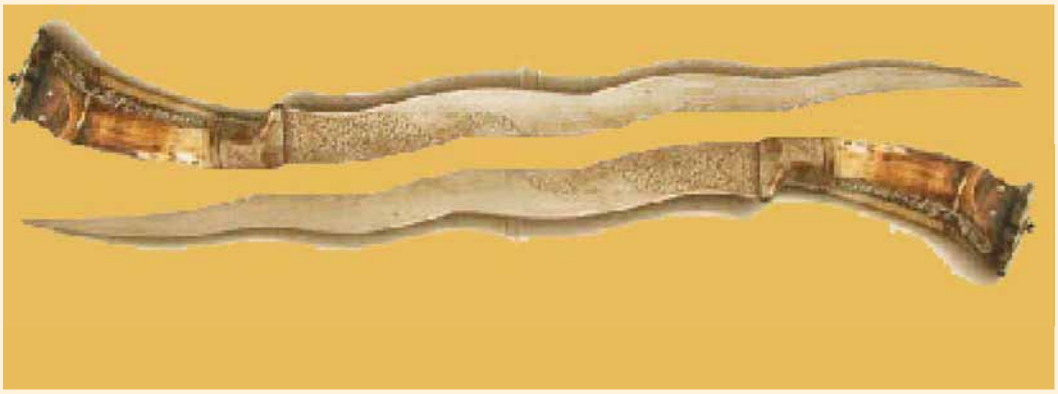

په ټولګي کې فعالیت:

زده کوونکي دې په دوه الف او ب ډلو وویشل شي. الف ډله دې د ابومسلم د پاخون لاملونه څرګند کړي او د ب ډله دې د نقشې نه په ګټې اخیستنې سره د امویانو د خلافت د مرکز په لوري د ابومسلم او د هغه د پلویانو تګ لوري وټاکي.

پوښتنې:

۱– ولې د افغانستان خلکو د اموي خلافت ضد پاخونونو څخه پلوي وکړه؟

۲– تش ځایونه ډک کړئ.

ابومسلم په .... وزیږید او له دې نه چې د .... پر ضد پاخون وکړ. خلکو له هغه څخه پلوي وکړه.

۳– امیر پولاد او امیر کروړ د افغانستان په کوم ځای کې امارت درلود.

۴– ستاسو په اند امیر پولاد او امیر کروړ ولې له عباسي پاخون او نهضت څخه پلوي وکړه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان اوضاع د عباسیانو په دورې کې

د عباسي کورنۍ په هکله څه معلومات لرئ؟ او ايا دا خبره تاسو ته ښکاره ده چې هغوی د افغانستان د خلکو د پلوی په قيمت خلافت ته ورسېدل.

عباسيان د اسلام د ګران پيغمبر (ص) تره (حضرت عباس رض) ته منسوب دي او د قريشو له هاشمي ښانګې څخه ګڼل کېږي. عباسي کورنۍ د لومړنۍ هجري پېړۍ نه وروسته د سياست ډګر ته ودانګل. او کله چې د افغانستان د هغه وخت له نارامي وضعې څخه خبر شول نو په ۱۰۹ سپوږمیز/ ۷۲۷ زکال کې يې خپل داعيان او مُبلغان زموږ هېواد ته رالېږل.

د افغانستان يا د هغه وخت خراسان خلکو چې د ځينو عربي واکمنانو د کړنو په وړاندې ښه نظر نه درلود له عباسي غورځنګ څخه پلوي وکړه. عباسيان زموږ د خلکو د سرښندنو او مبارزو له امله په ۱۳۲ سپوږمیز/ ۷۵۱ زېږديز کال کې خلافت ته ورسېدل. د عباسيانو د خلافت دوره ۵۲۳ کاله وه او په پای کې په ۶۵۶ سپوږمیز/ ۱۲۵۸ زکال کې د خلافت دغه لړۍ د مغولو په واسطه له منځه ولاړه.

برمکيا ن

برمکيان په اصل کې د يوه سړي چې برمک نومېده له اولادې څخه دی. برمک د بلخ د نوبهار د زردښتي اورتون يو موبد روحاني و. د دې کورنۍ نوميالی او ستر شخصيت **خالد** د برمک زوی دی چې د منصور عباسي د وزير او سلاکار په توګه يې دنده ترسره کوله. له خالد څخه وروسته د ده زوی **يحيی** د دې کورنۍ يو پوه او د نفوذ خاوند بلل کېږي. دی د عباسي خليفه مهدي له لوري د هارون الرشيد د ښوونې او روزنې لپاره د ښوونکي په توګه وګمارل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده وروسته بیا د **هارون الرشيد** د حکومت په دوره کې د عباسي خلافت ټولې چارې په خپل لاس کې ونیولې او د خپلو دوو زامنو سره یې هغوی ته کار کاوه. څه موده وروسته هارون الرشيد پر هغوی باندې بدګمان شو. په ۱۸۷ سپوږمیز/ ۸۰۳ زکال کې یې **جعفر** د یحیی زوی ووواژه او په خپله یحیی او د ده کورنۍ یې بندي کړه. د برمکیانو ټول مالونه یې ضبط کړل له دې پېښې وروسته له **برمکيانو** څخه بل داسې ستر شخصیت راپورته نشو.

په عباسي دورې کې کلتور او پوهنه

د عباسیانو په پیر (دورې) کې افغانستان د یوشمېر سترو شخصیتونو د ځلېدو کتونکی او شاهد و، چې د علمي او ادبي اثارو په رامنځ ته کولو سره یې خپل نومونه تل پاتې کړي دي. د ساري په ډول:

محمد، احمد او حسن د موسی بن شاکر خراساني زامن چې په **رياضياتو** کې یې له ځانه اثار پرېښودلي دي. دغه راز ابومعشر جعفر بن محمد بلخي مشهور رياضي پوه چې ۱۲ کتابونه یې تالیف کړي دي؛ **بشار** بن برد تخارستاني چې په عربي شعر کې یې ډېر نوم وتلی و؛ **ابوزيد** احمد بن سهل بلخي، ادیب، متکلم، فیلسوف او د جغرافیې د پوهنې پوه له بلخ څخه؛ ابوزید چې د جغرافیې او فلسفې په پوهنو کې یې کتابونه تالیف کړي دي؛ **ابو محمد هاشم** بن زید سرواني چې د عربو د شعر په باره کې یو کتاب ولیکه.

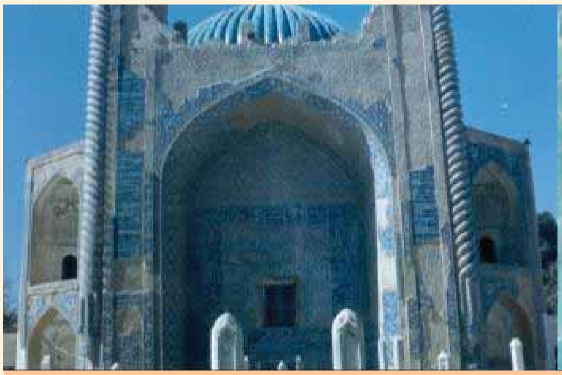

په بلخ کې د ابونصر پارسا جومات

په ټولګي کې فعالیت:

زده کوونکي دې په ګډه، د عباسیانو په دوره کې د افغانستان د خلکو د مهمو چوپړونو په اړه خبرې اترې وکړي او هغوی دې لیک لړ کړي.

پوښتنې:

۱- تش ځای ډک کړئ:

عباسیانو د خلکو د .... په دلیل زموږ په هېواد کې ځانله د پښو د پل ځای وموند.

۲- د دې دورې د دریو تنو فرهنګي شخصیتونو نومونه واخلئ.

۳- د نوبهار اورتون په دغو کومو ښارونو کې شتون درلود؟

الف (کندهار)　　ب (هرات)　　ج (بلخ)　　د (کابل)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان د وګړو او عربو مسلمانو متقابلې اغېزې

ایا پوهېږئ چې افغانستان او اسلام یوه بل ته سره ډېر مهم کارونه کړي دي؟

د اسلام په راتګ سره زموږ هېواد د خپل تاریخ په یوه نوي پړاو کې ګام کېښود. اسلام زموږ خلکو ته یوه نوې پېژندګلوي (هویت) ورکړ او تر دې وروسته زموږ هېواد اسلامي هېواد وبلل شو. دغه نوی هویت زموږ د خلکو د ټینګ یووالي لامل وګرځېد ځکه ټول قامونه او قبایل د یوه دین او یوې عقیدې او اند خاوندان شول.

د اسلام دین هغه خندونه چې د پوهې د ترلاسه کولو په لاره کې یې شتون درلود له منځه لرې کړل. او د پوهنې انحصار یې چې د ځواکمنو خلکو، شتمنو وګړو او حکم چلوونکو انسانانو په واک کې وو له منځه یووړ. په همدې دلیل علم او پوهنې وده وکړه زموږ په هېواد کې د پوهانو او عالمانو شمېر زیات شو. او ډېر شمېر وګړو (افرادو) د یادونې وړ چوپړونه یې د پوهې نړۍ ته وړاندې کړل.

له بله پلوه زموږ د هېواد خلکو د اموي دورې د ځینو عربو والیانو د بې عدالتۍ د چلند پر ضد پاڅون وکړ. هغوی په **عباسي نهضت** کې د **ابومسلم** تر لارښوونې لاندې برخه واخیسته.

دغه راز د دې هېواد وګړو د اسلام د خپراوۍ په منظور ډېرې سرښندنې وکړې. او ختیځو سیمو ته یې اسلام خپور کړ.

لنډه دا چې د اسلام او افغانستان اغېزه یوه متقابله اغېزه ګڼل کېدای شي. اسلام زموږ خلکو ته یو نوی هویت ورکړ، یووالی او وحدت یې ورو باښه، د پوهنو دروازې یې پرانستلې. د افغانستان خلکو هم د پوهنیزو او کلتوري چوپړونو د پکارولو له لارې او دغه رنګه د سر او ځان نه تېرېدنې په ذریعه د اسلامي تمدن د پرتمینې ماڼۍ په ودانولو کې ښه او غوره برخه واخیسته. په تېره پوهانو په دې لارې کې ډېر زیارونه وایستل.

په مزار شریف کې د حضرت علی بن ابي طالب (رض) زیارت ځای

په ټولګي کې فعالیت:

ګران زده کوونکي دې په دوه ډلو وویشل شي. لومړۍ ډله دې د اسلام چوپړونه افغانستان ته او دویمه ډله دې اسلام ته د افغانستان خدمتونه څرګند کړي.

پوښتنې:

۱- ستاسو په اند د اسلام ډېره مهمه اغېزه پر افغانستان باندې څه وه ؟

۲- د اسلام له راتګ څخه وروسته ولې زموږ په هېواد کې پوهان ډېر شول ؟

۳- ایا اسلام په دې بریالي شو چې زموږ خلکو ته یووالی وبښي؟ روښانه یې کړئ.

۴- تش ځایونه ډک کاندئ.

اسلام راغی .... ته یې بدلون ورکړ او مونږ ته یې .... راوباښه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هرات کې د اختیارالدین کلا

دویم څپرکی

د افغانستان خپلواک اسلامي حکومتونه

د افغانستان خپلواک اسلامي حکومتونه په لاندنیو لوستونو کې شامل دي:

١- طاهریان، صفاریان او سامانیان؛

٢- غزنویان او سلجوقیان؛

٣- غوریان او خوارزم شاهان؛

٤- مغولان، تیموریان او دکرت کورنۍ.

د څپرکي موخې:

په دې څپرکي کې له لاندې مطالبو او موضوعاتو سره اشنا کېږئ.

۱- په افغانستان کې د خپلواکو سيمه ييزو اسلامي حکومتونو د جوړېدو له لارو چارو سره د زده کوونکو اشنا کېدل؛

۲- د زده کوونکو اشنا کول له هغو شخصيتونو سره چې د افغانستان د بيا خپلواکه کولو په لاره کې يې ګامونه پورته کړل؛

۳- په افغانستان کې له اسلام څخه په راوروسته موديې کې د سيمه ييزو واکمنانو له لړيو سره د زده کوونکو اشنا کول؛

۴- د سيمه ييزو حاکمانو له کورنيو سره د سلاطينو د اړيکو په څرنګوالي باندې د زده کوونکو اشنا کېدل؛

۵- په افغانستان باندې د چنګيز او تيمور د لښکرو د يرغل د څرنګوالي او دغه راز د مغولانو او کرت د اولادې ترمنځ د اړيکو د جوړېدو د څرنګوالي په هکله د زده کوونکو اشنا کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

طاهريان، صفاريان او سامانيان

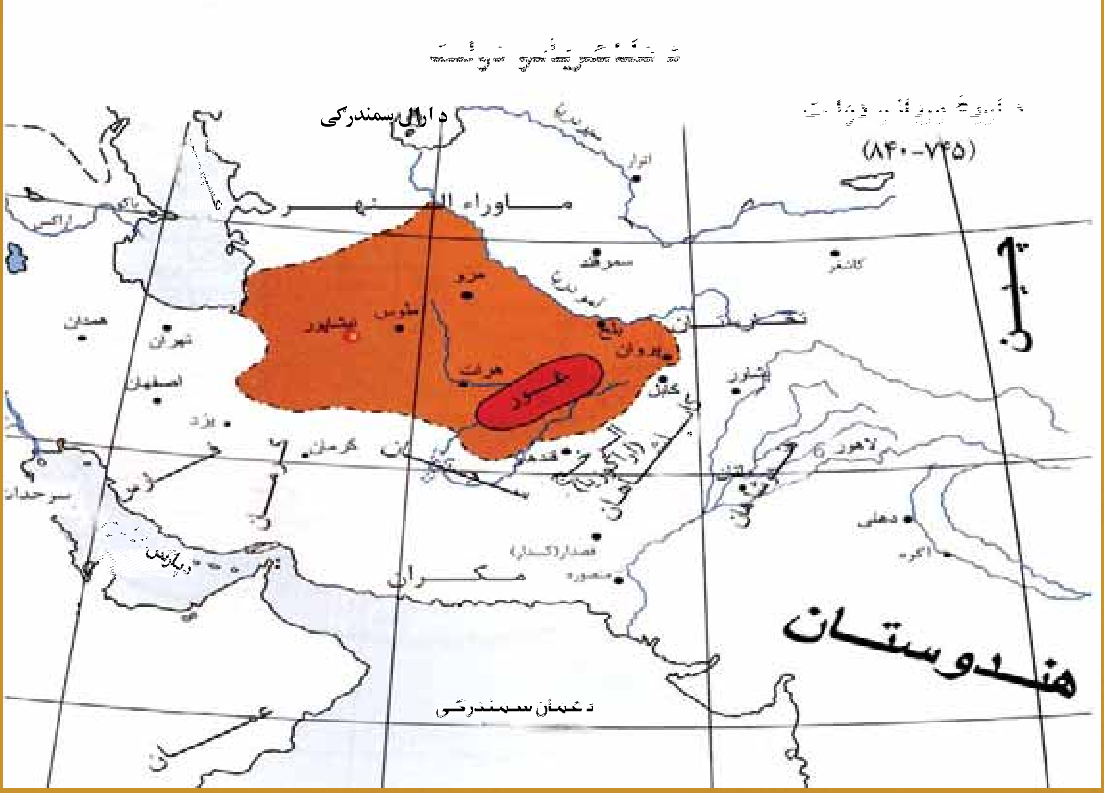

آيا پوهېږئ چې لومړني اسلامي خپلواک حکومتونه زموږ په هېواد کې جوړ شول؟

طاهريان

طاهر د حسين زوی په اصل کې د هرات د **پوشنګ** او يا اوسني زنده **جان** له وګړو څخه و. دی په **۱۵۹** سپوږميز/ ۷۷۶ ز کال کې زېږېدلی دی.

طاهر د ځوانۍ له هماغه لومړي سر څخه په تولنيزو او سياسي چارو کې ګډون کاوه. ده د دوه عباسي ورونو له منځه د مامون الرشيد پلوي کوله او په ۱۹۵ سپوږميز/ ۸۱۱ ز کال کې يې امين ووواژه.

له دې وروسته مامون الرشيد خليفه شو. طاهر د خليفه له لوري د خراسان د واکمن په توګه وګمارل شو او د ۲۰۷ سپوږميز/ ۸۲۲ ز کال د جمعې په ورځ منبر ته لاړ او د خليفه نوم يې له **خطبې** څخه وغورځاوه. او خپله خپلواکي يې څرګنده کړه. خو د همدغې ورځې په سبا ووژل شو. له ده وروسته د ده زامنو ۵۵ کاله د افغانستان په ځينو برخو واکمني وکړه.

د دې کورنۍ وروستي تن **محمد** نومېده چې په ۲۵۹ سپوږميز/ ۸۷۳ ز کال کې د ليث صفاري د زوی **يعقوب** له خوا ونيول شو او د سيستان په بندتون (زندان) کې ومړ.

صفاریان

د دې کورنۍ بنسټ ایښودونکی او پیل کوونکی صفاري یعقوب د لیث زوی دی. دی د سیستان له خلکو څخه و. په ۲۰۷ سپوږمیز/ ۸۲۲ زکال کې د افغانستان په سوېل لوېدیځې سیمې کې وزېږېد. پلار یې د مسګرۍ دنده درلوده. له همدې امله یعقوب او د ده ورونو عمرو، علي او طاهر ته صفاریان ویل کېږي.

یعقوب په ځوانۍ کې د عیارانو له ډلې سره ملګری شو. دی په دې ډلې کې د مشرتابه رتبې ته ورسېد. یعقوب د عیارانو په مرسته د سیستان بېلابېل ښارونه ونیول. خو د سیستان د خلکو رسمي بیعت له ده سره د ۲۴۷ سپوږمیز/ ۸۶۱ زکال د محرم د میاشتې په پنځه ویشتمه ورځ رامنځ ته شو، له دې وروسته یعقوب له رتبیل شاه سره جنګ ته ودانګل چې د دې جنګ په پایله کې زمور د هېواد رتېې او مهمې سیمې د یعقوب په لاس کې کېوتې، دغه راز د طاهریانو د کورنۍ وروستي واکمن محمد هم د ده د لښکر له خوا ونیول شو او بندي کړای شو.

یعقوب چې په ځان کې یې د توان او ځواک احساس کاوه په ۲۶۲ سپوږمیز/ ۸۶۷ زکال کې د عباسي خلافت د پلازمینې (مرکز) د بغداد د اداري غوښتونکی شو، چې په پایله کې دا کار له عباسي خلیفه معتمد بالله سره په جنګ واوښت، خو یعقوب ماته وخوړه او په شا شو.

یعقوب په ۲۶۵ سپوږمیز/ ۸۷۹ زکال کې ومړ. او له ده څخه وروسته دده ورور عمرو د ځواک په ګدۍ ډېره ولګوله. صفاري عمرو چې سامانیان یې خپل رقیبان ګڼل په ۲۸۷ سپوږمیز/ ۹۰۰ میلادي کال کې د هغو جنګ ته ورغی. خو بلخ ته نږدې یوې سیمې کې یې ماته وخوړه او د اسماعیل ساماني اسیر شو. له دې څخه وروسته صفاري حکومت په محدوده توګه تر ۳۰۰ سپوږمیز/ ۹۱۳ زکاله پورې په سیستان کې دوام درلود.

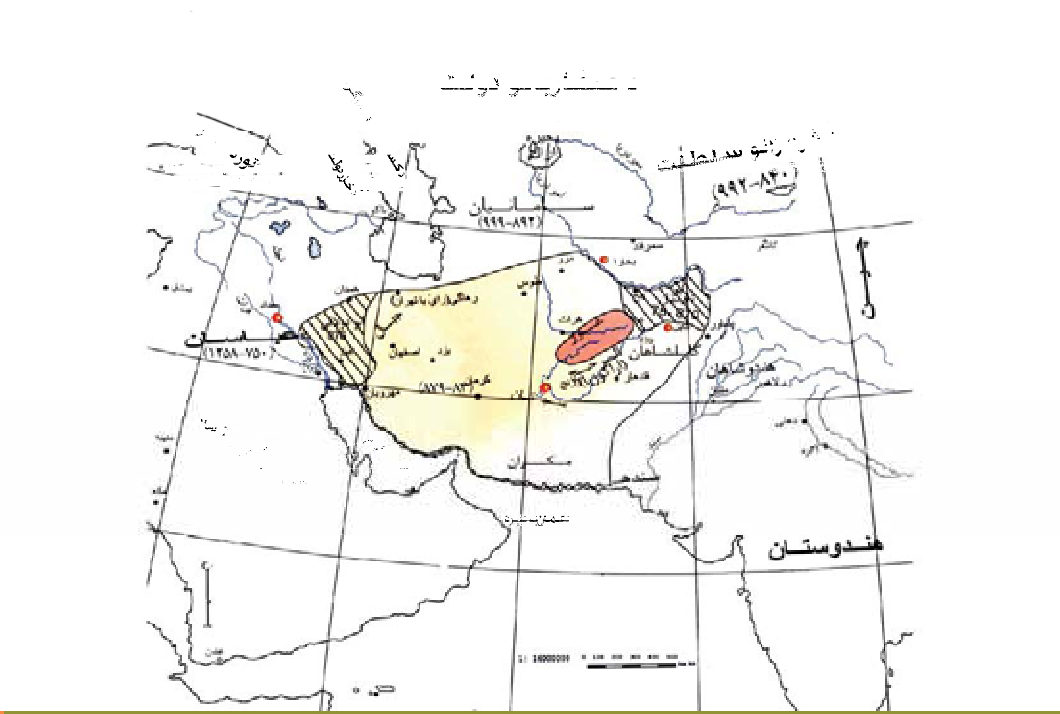

(c) ketabton.com: The Digital Library

سامانیان

سامانیان دیوه سړي چې سامان نومېده له اولادې څخه ګڼل کیږي. سامان د بلخ له خلکو څخه یو ښوک و چې د امویانو د خلافت پر مهال مسلمان شوی و. د ده زامن په حکومتي دفاترو کې رتبو او مهمو دندو ته ورسېدل. د سامانیانو د حکومت بنسټ ایښودونکی اسماعیل ساماني دی.

امیر اسماعیل اته کاله ټولواکي وکړه. د بخارا ښاریې خپله پلازمېنه وټاکله او ودان یې کړ.

د ده له مړینې وروسته د ده زوی احمد او تر هغه وروسته نصر ټولواکۍ ته ورسېد. د نصر د واکمنۍ په دوران کې د سامانیانو دولت ډېر ښه وځلېد. خپل اوج او لوړې پوړۍ ته ورسېد. ځکه د ده په زمانې کې ډېر شمېر پوهان د سامانیانو په دربار کې سره راغونډ شول.

ساماني حکومت په لومړي سر کې له ښه نظم او ښې اداري څخه برخمن و. خو له هغه وروسته چې سیمه ییزو واکمنانو ځواک ترلاسه کړ دغه حکومت له یولړ ستونزو سره مخامخ شو. یو له دغو محلي امراو و څخه الپ

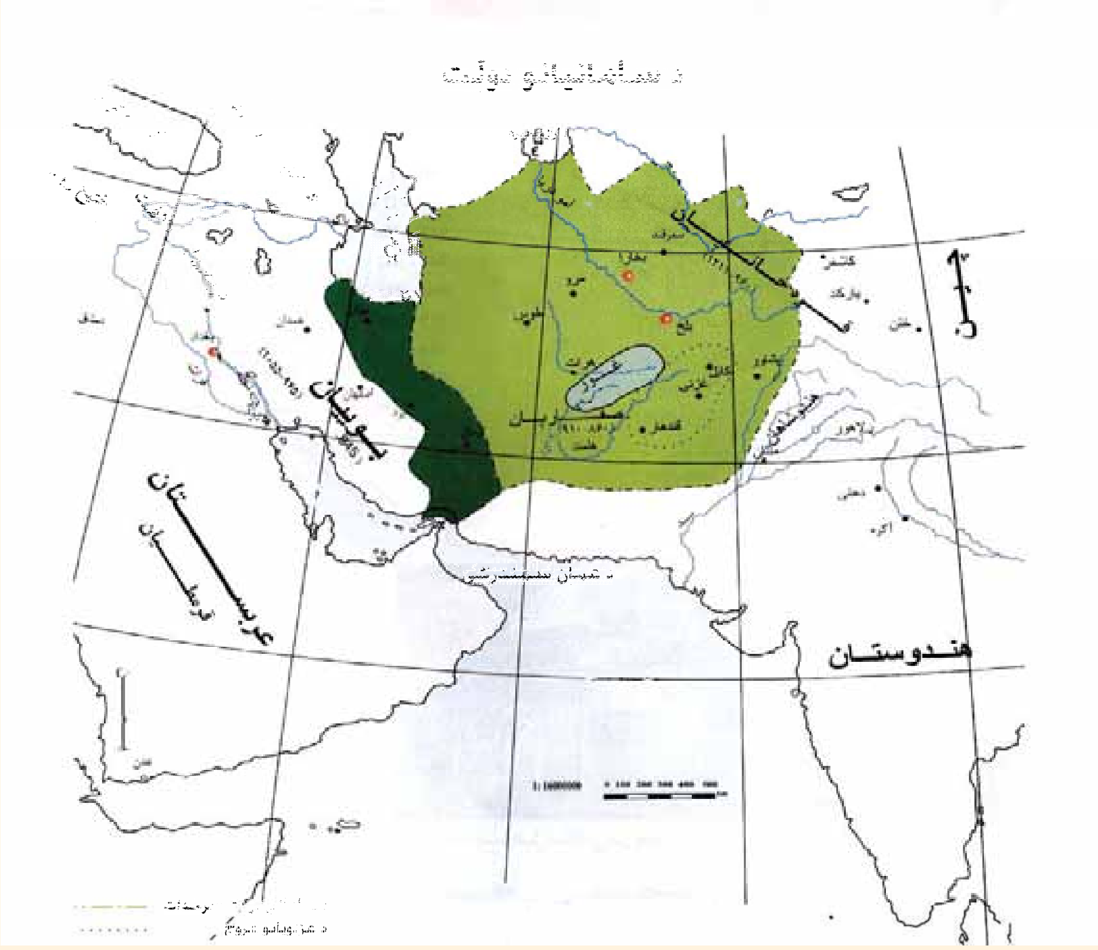

(c) ketabton.com: The Digital Library

تګین نومېده چې د سامانیانو له اوامرو څخه یې سر وغړاوه. د د افغانستان په شمال د **خلم** په سیمه کې سامانی ځواکونو ته ماتې ورکړه او له هماغه ځایه یې له خپلو پلویانو سره یو ځای په ۳۵۱ سپوږمیز/ ۹۶۲ زکال په غزنی کې دیوه نوي حکومت د بنسټ ډبره کېښوو له.

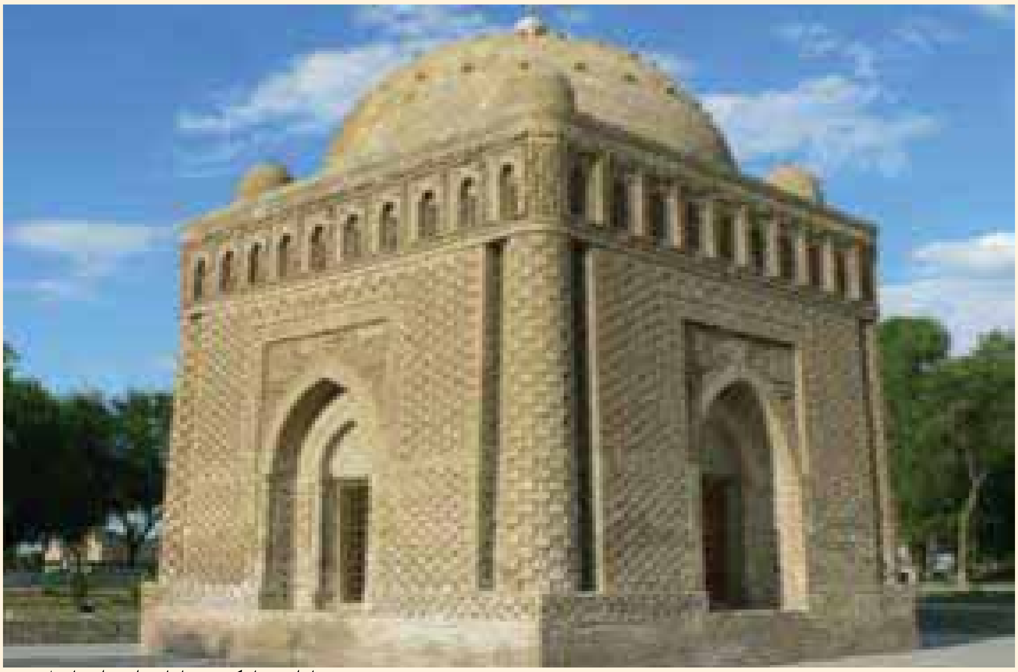

د بخارا په ښار کې د ساماني امیر اسماعیل قبر

په ټولګي کې فعالیت:

زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه د سامانیانو د حکومت په راپرزېدا او بې واکه کېدا باندې یو له بل سره خبرې اترې وکړي.

پوښتنې:

۱- طاهر د کوم ځای و او څرنګه حکومتي لوړو پوړیو ته ورسېد؟
۲- طاهر ولې د عباسي خلیفه نوم له خطبې څخه لرې کړ؟
۳- په لومړي سر کې کومې ډلې له یعقوب لیث صفاري څخه پلوي وکړه؟
۴- د بغداد له عباسي خلیفه سره ولې د یعقوب لیث صفاري اړیکې وراني شوې؟
۵- د سامانیانو پلازمینه په کوم ځای کې موقعیت درلود؟
۶- دغه تش ځایونه ډک کړئ. د سامانیانو رټ او مهم تولواک .... نومېده او د هغه په درباركي .... سره راټول شوي وو.
۷- ستاسو په اند د ساماني دولت د وضعې د خرابېدا لامل څه و؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

غزنویان او سلجوقیان

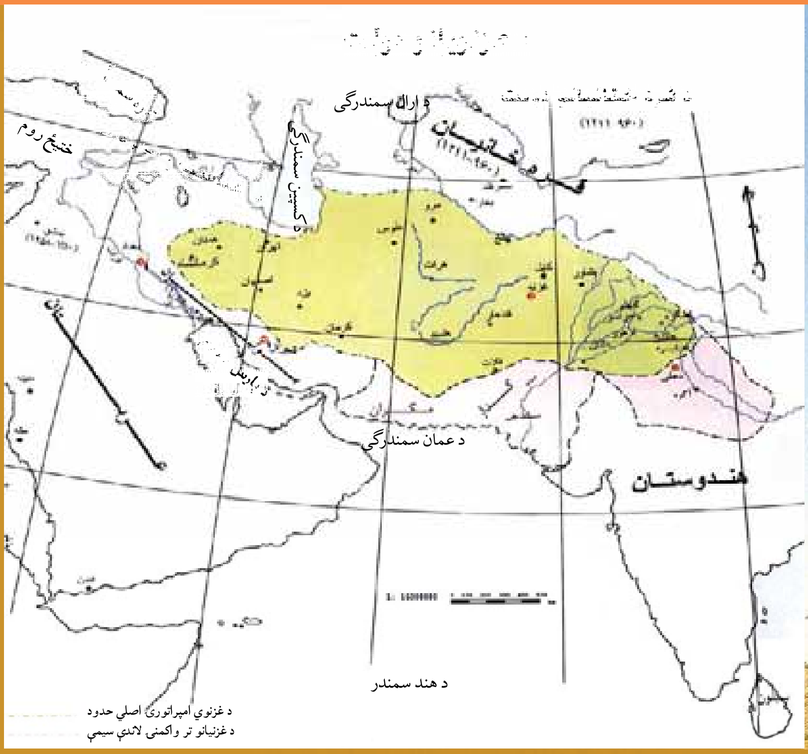

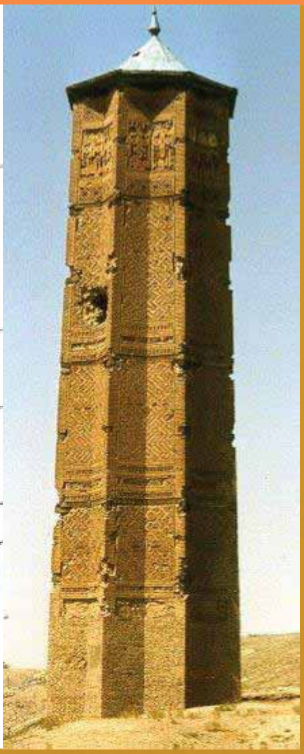

ایا پوهیږئ چې غزنویانو او سلجوقیانو په افغانستان کې ځواکمن حکومتونه رامنځ ته کړل؟

د غزنویانو د لړۍ بنسټ ایښودونکی **الپ تګین** دی. هغه د سامانیانو په دربار کې له ترکي توکمه امراوو او سردارانو څخه یو تن و. خو د غزنویانو حکومت د **سبکتګین** په واسطه رامنځ ته شو. دی د الپ تګین زوم و او د غزني له ټولواک (لویک) سره په جنګ کې یې بریا ترلاسه کړه.

سبکتګین همدارنګه د غزنویانو د حکومت لمن د هند تر **جیپال** پورې وغزوله له ده وروسته د ده زوی **سلطان محمود غزنوي** ټولواک شو. ده په لومړي سر کې دننه په افغانستان کې د خپل حکومت ستنې ټینګې کړې او وروسته یې بیا د هند په لوري د عسکري سوقیاتو په مټ د خپل حکومت لمن تر هغو سیمو وغزوله. ده په دغو سوقیاتو کې ډېر غنایم ترلاسه کړل او هغه یې غزني ته راولیږدول. په دغو غنایمو سره د غزني ښار څه نا څه ودان شو. په دغه ځای کې ډېر پوهان او شاعران لکه ابوریحان **البیروني**، ابومنصور **دقیقي**، **فرخي سیستاني** او **عنصري بلخي** سره راغونډ شوي وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له سلطان محمود څخه وروسته غزنويان

سلطان محمود غزنوي په ۴۲۱ سپوږميز/ ۱۰۳۰ زکال کې مړ شو له ده وروسته د ده زوی **مسعود** ټولواکۍ ته ورسېد. ده د خپل پلار په شان پوهه او ذکاوت نه درلود. ځکه نو د غزنوي حکومت سرداران ورڅخه ناهيلي شول او دده له پلوۍ څخه يې لاس واخيست. په همدې حال کې په **مرکزي اسيا** کې يو بل **ترک توکم** ځواک رامنځ ته شو. دغه ځواک **سلجوقيان** وو چې د مرو، نيشاپور او هرات تر نيولو وروسته له **غزنويانو** سره جنګ ته تيار شول. د دواړو لوريو ترمنځ په ۴۳۱ سپوږميز/ ۱۰۴۰ زکال سرخس ته نږدې د **دندان قان** په سيمه کې جګړه پېښه شوه چې په پايله کې سلطان مسعود غزنوي ماته وخوړه او هندوستان ته وتښتېد. له دې څخه وروسته دغزنويانو ضعيف حکومت ۱۳۰ کاله دوام وکړ. خو سيمه يې ډېره محدوده وه او بالاخره دغه لړۍ د غوري شاهانو (ټولواکانو) په لاس له منځه لاړه.

د غزني بالاحصار

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلجوقیان

سلجوقیان هم د ترکمنانو له توکم څخه شمېرل کېږي. د سلجوقي ترکمنانو نیکه **سلجوق** نومېده. ده څلور زامن درلودل، د ده یو زوی د **اسرائیل** په نامه د **سلطان محمود** لخوا ونیول شو. د هندوستان په کالنجر کې تر ۷ کلو اسارت نه وروسته هملته و مړ. دغه کار د غزنویانو او سلجوقیانو تر منځ د دښمنۍ لامل وګرځېد خو د سلجوقیانو د لړۍ بنسټ اېښودونکي **طغرل بیګ** د سلجوق لمسی دی. همده د دندان قان په جګړه کې سلطان مسعود ته ماتې ورکړه او رټ او مهم ولایتونه یې په ماوراءالنهر، ایران او افغانستان کې لاس ته راوړل. له طغرل بیګ نه وروسته ده وراره الپ ارسلان حکومت ته ورسېد. ده د (ملازجرد) په جګړې کې رومیانو ته ماتې ورکړه او کوچنۍ اسیا یې ونیوله. د ده زوی ملکشاه هم په ختیځ کې تر چین او په لوېدیځ کې د مدیترانې تر سمندرګي پورې ورانديې تګ وکړ.

د سلجوقیانو را پرزېدا

د سلجوقیانو پراخ هېواد هم د سلجوقي شهزادګانو ترمنځ و وېشل شو. شهزادګانو د خپلو وزیرانو په مرسته چې **اتابک** نومېدل د حکومت چارې پرمخ بیولې.

همداکار د دې لامل و ګرځېد څو دغه سلجوقي پراخ هېواد ټوټې ټوټې شي چې په پایله کې نورې لړۍ لکه خوارزم شاهان، قراختایان او غوریان رامنځ ته شوې او د سلجوقي ستر هېواد سیمې یې ونیولې.

د سلجوقیانو د هېواد نقشه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سلجوقيانو ستر خدمت

يو له هغو سترو چوپړونو (خدمتونو) څخه چې سلجوقيانو زموږ د هېواد کلتور او تمدن ته وکړ دا و چې دوی **فارسي ادب** او فرهنګ ته پاملرنه واړوله. فارسي ادب او فرهنګ د سلجوقيانو له لارې **عراق**، **اذربايجان** او **کوچنۍ اسيا** ته ولېږدېد. هغوی د معمارۍ په برخې کې هم زموږ هېواد ته ځانګړې چوپړونه وکړل. د سلجوقيانو په زمانې کې د جوزجان په سرپل کې د **امام خورد** زيارت جوړ شو او همدارنګه د بلخ په دولت اباد کې يو **منار** تزئين وموند. همدارنګه د بلخ په لوېديځه برخه کې د **بابا حاتم** زيارت جوړ شو.

د سلجوقي د دورې يو اثر

په ټولګي کې فعاليت:

ګران زده کوونکي دې په دوو ډلو وويشل شي يوه ډله دې د غزني د پرمختګ او دغه راز د غزنويانو په دورې کې د درې ژبې او فارسي کلتور د پالنې لامل و شاربې او دومه ډله دې د سلجوقيانو په دورې کې د فارسي ژبې او ادب د غوړېدا لامل څرګند کړي.

پوښتنې:

۱. غزنويان او سلجوقيان له کوم توکم څخه وو ؟
۲. ولې غزنوي حکومت په دې بريالي نشو څو د سلجوقيانو په وړاندې ټينګار وکړي؟
۳. د غزنويانو او سلجوقيانو ترمنځ د جنګ لامل څه و ؟
۴. د سلجوقيانو د دوه رټو او مهمو ټولواکانو نومونه واخلئ.
۵. تش ځايونه ډک کړئ.

د سلجوقيانو پراخه هېواد.........................ترمنځ و وېشل شو او په همدې......................................

هغوی.. شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوریان او خوارزم شاهان

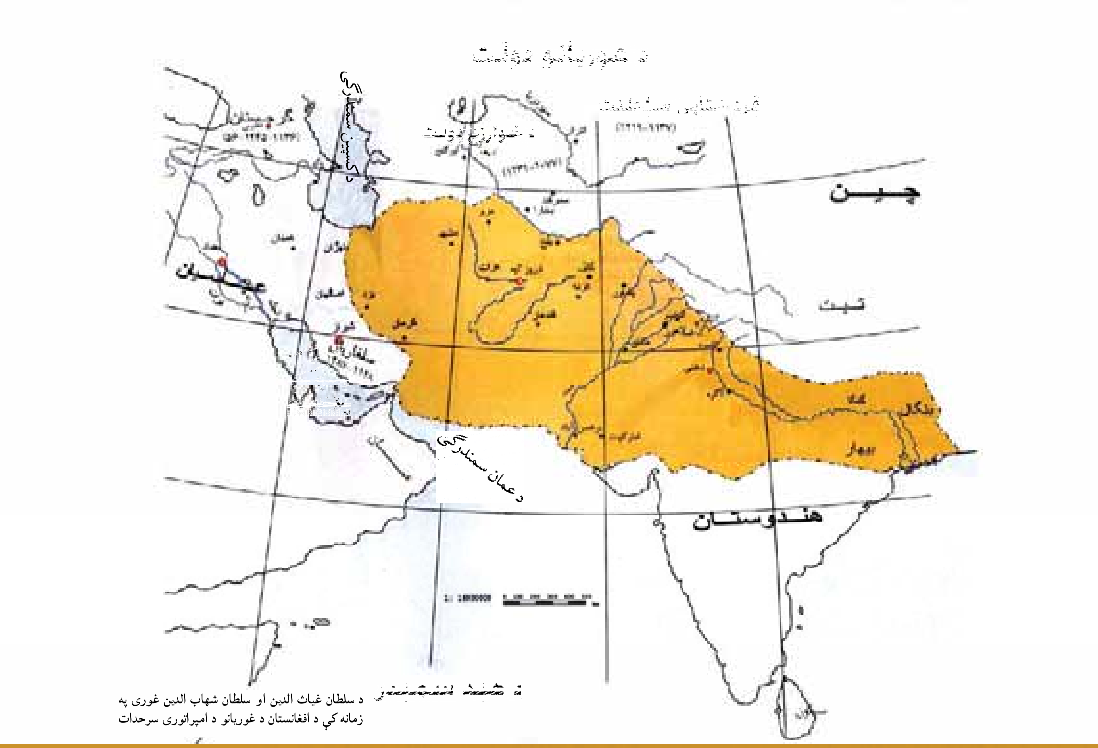

د سلطان غیاث الدین او سلطان شهاب الدین غوری په زمانه کې د افغانستان د غوریانو د امپراتوری سرحدات

ایا پوهېږئ چې غوري کورنی زموږ د هېواد ډېره لرغوني او پخوانی کورنی ده او ایا خبر یاست چې خوارزم شاهان په افغانستان کې د اسلامي سیمه ییزو حکومتونو د لړۍ وروستنی حکومت و ؟

غوریان

غوریان د غور یوه ډېره لرغوني او پخوانی کورنی ده. د دوی ستر نیکه **ملک شنسب** نومېده. ده د اسلام د ځلورم خلیفه **حضرت علی** (رض) د خلافت په دوري کې اسلام ومانه او د غور د حکومت فرمان یې ور څخه ترلاسه کړ. غوریان د **نبي کریم** صلي الله علیه واله واصحابه وسلم کورنی بني هاشم ته ډېروفادار و ځکه خو یې په عباسي پاخون کې هم ښه خوزښتناکه ونډه واخېسته. **امیر پولاد او امیر کروړ** د همدې کورنی بچیان و و. **امیرمحمد سوري** هم د غوري کورنی له شاهانو څخه دی. ده هم **دسلطان محمود غزنوي** د ناراميو په وړاندي پوره ټینګار وکړ. خو بالاخره د هغه له خوا اسیر شو. له دې څخه وروسته غوریان د غزنویانو تر سلطې لاندې ورغلل. کله چې د **سلجوقیانو** حکومت رامنځ ته شو غوریانو له هغوی سره هم یو لړ اړیکې درلودې. **سلطان غیاث الدین** غوري او د هغه ورور سلطان شهاب الدین غوري د غوریانو د حکومت لړۍ تر هندپوري و غزوله. **سلطان شهاب الدین** غوري په ۶۰۲ سپوږمیز/ ۱۲۰۶ زکال کې لاهور ته نږدې په یوې سېمې کې د هندوانو په واسطه و وژل شو. له هغه څخه وروسته غوري لښکرې د ستنېدو په وخت د خپه قومونو او قبایلو له خوا لوټ شوي. **خوارزم شاهانو** د دوی له ضعف او کمزورتیا څخه ګټه واخیسته او پر افغانستان باندې واکمنان شول.

خوارزم شاهان

خوارزم شاهان په ماوراءالنهر کې د خوارزم له ښاره را پاڅېدل. ويل کيږي چې د خوارزم لومړنی امير انوشتگين غرجه نومېده. ده د غرجستانو يا اوسني هزاره جاتو څخه و خو لومړني شخص چې خوارزم شاه ونومول شو د ده زوی قطب الدين محمد و.

د دې کورنۍ نوميالی ټولواک **علاوالدين تکش** نومېده. ده وروستني سلجوقي ټولواک **طغرل** وواژه او د ايران زياتې سيمې او د افغانستان ځينې سيمې يې ونيولې. دده زوی علاؤالدين محمد تر ۶۱۲ سپوږ میز/ ۱۲۱۶ زکاله پورې **غوري** دولت له منځه يو وړ. د ده هېواد په هندکې ترسند او په لوېديځ کې تر عراق پورې پراخ و. د مغولانو په را منځ ته کېدا سره علاؤالدين محمد له ډېرو سترو ستونزو سره مخامخ شو په ۶۱۷ سپوږمیز/ ۱۲۲۱ زکال کې يې له مغولو نه ماتې وخوړه او د ايران په لورې يې تېښته وکړه. او په پای کې د **مازندران** د ستر سيند يوې ټاپو وزمې کې يې ځان پټ کړ او هماغلته مړ شو. د ده زوی جلال الدين محمد چې د مغولو په وړاندې يې د جگړې زيات ټينگار کاوه بالاخره په ۶۲۷ سپوږمیز/ ۱۳۳۰ زکال کې دکردانو په مټ ووژل شو او په دې توگه خوارزمي حکومت په بشپړه توگه له منځه ولاړ.

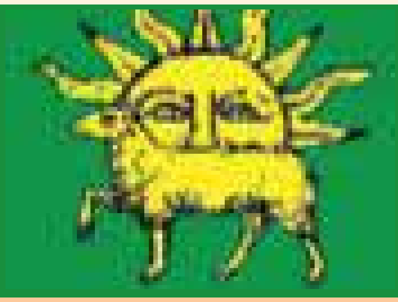

د خوارزم شاهي دولت بيرغ

په ټولګي کې فعاليت:

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي او د نقشې په ذريعه لومړۍ ډله دې د غوريانو او دوهمه ډله دې د خوارزم شاهانو د راپاځيدلو ځايونه وښيي.

پوښتنې:

۱. د غوريانو د اسلام راوړنې مخينه څه وخت ته رسېږي؟

۲. د غوريانو رښتو او مهمو پادشاهانو، ټولواکانو، نومونه واخلئ.

۳. خوارزم شاهان د څه ډول کسانو له خوا نسکور شول؟

٤. سلطان محمود غزنوي په .... يرغل وکړ او .... د هغه په لاس اسير شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مغولان، تیموریان او دکرت اولاده

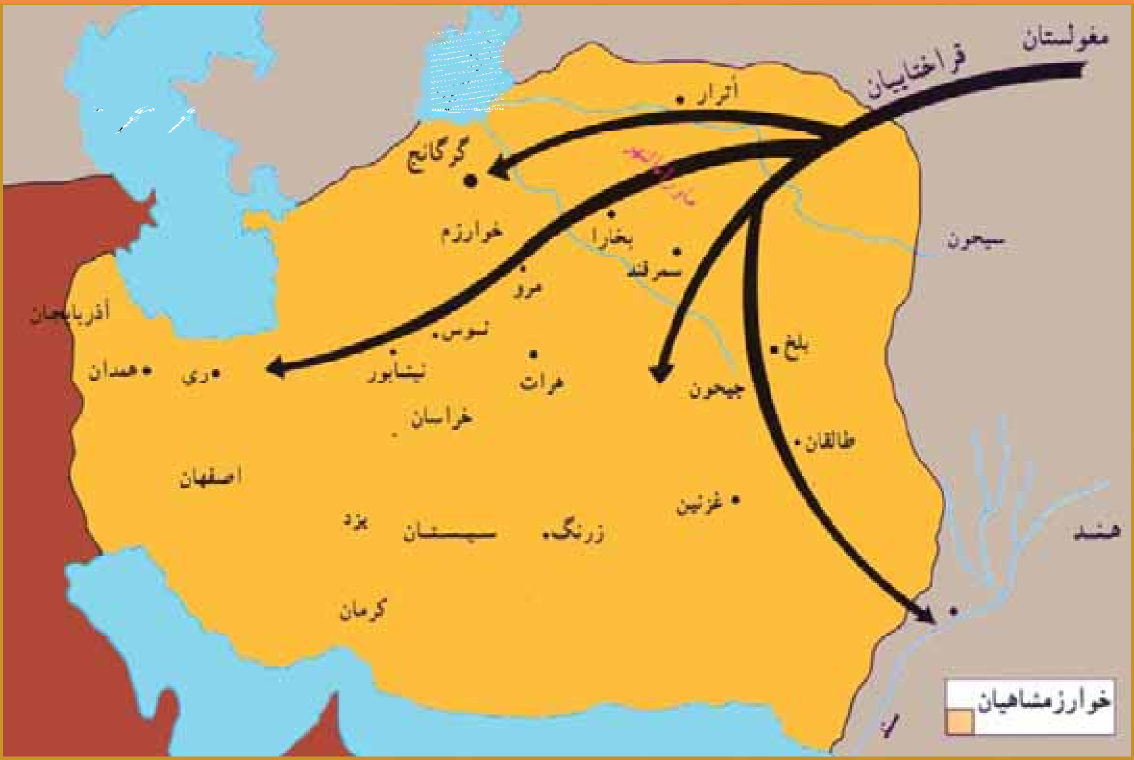

آیا پوهېږئ چې مغولانو زموږ هېواد په خاورو او وینو لیت پیت کړ؟ آیا پوهېږئ چې دکرت اولادې د مغولانو په زمانې کې حکومت جوړ کړ؟ او آیا پوهېږئ چې تیموریانو هم زموږ د هېواد په ځینو برخو حکومت کړی دی؟

مغولان

مغولان له مهمو اسیایي قامونو څخه دي. د دوی سیمه **مغولستان** د ترکستان او چین ترمنځ پرته ده. د دې خلکو د ژوند بنه قبایلي وه او تل له یوه ځایه بل ځای ته کډه کېدل.

مغولي قبایلو په ۶۰۲ سپوږمیز/ ۱۲۰۶ زکال د یوې لویې جرگې په ترڅ کې **تموچین** د خپل لارښود په توگه وټاکه او هغه ته یې د **چنگیزخان** لقب ورکړ. ده مغولي قامونه او قبیلې لانورې هم سره یو کړې او د خپلو خلکو د لا ښه نظم او ثبات لپاره یې د **"یاسا"** تر سرلیک لاندې د مقرراتو یوه ټولگه رامنځ ته کړه.

د مغولانو یرغل

چنگیزخان په لومړي سرکې د ماوراءالنهر ښارونه د خپل یرغل موخه وگرزوله او په ۶۱۶ سپوږمیز/ ۱۲۲۰ زکال کې یې د **اترار** ښار ونیو په دې ښار کې د مخه یو مغولي سوداگریز کاروان د دغه ښار د حاکم له خوا لوټ شوی و.

د بخارا، سمرقند، خوارزم او مرو ښارونه هم د مغولو په لاس ته ورغلل او د دغو ځایونو په زرهاوو تنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library